

„Podstata projektu se nijak měnit nebude, zásadní změny neplánujeme“ Rozhovor s Andreou Veselou, vedoucí projektu Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků

Barbora Tošnerová

Abstrakt:

Rozhovor se zaměřuje na fungování a budoucí podobu projektu Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků, jehož zkušební fáze skončila v létě 2008. Jaká jsou hodnocení po pěti letech, zda splnil svůj účel a co se bude v budoucnosti měnit, na to odpovídá vedoucí projektu Andrea Veselá.

Na konci října 2008 schválila česká vláda pokračování projektu Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků i přes často zmiňované námitky, že se tento projekt z důvodu nízkého zájmu cizinců v praxi příliš neosvědčil. V současnosti je v projektu po pěti letech zapojených 1264 cizinců,¹ ale jen kvóta na poslední rok byla stanovena na 2000 cizinců.

Pilotní fáze projektu trvala od června 2003 do června 2008. Cílem bylo od začátku přilákat do České republiky kvalifikované cizince ze třetích zemí a zároveň pomoci zaměstnavatelům najít odborníky chybějící na českém trhu práce. Výhodou účasti v projektu bylo, že cizinci a jejich rodiny ze třinácti vybraných zemí a absolventi českých středních a vysokých škol z celého světa mohli po jeho skončení požádat o trvalý pobyt po dvou a půl letech namísto současných pěti let. U vysokoškoláků pracujících v jejich oboru to bylo už po jednom a půl roku. Od začátku mezi hlavní výtky patřilo nenaplnění ročních kvót. Mezi uváděné důvody „nezájmu“ ze strany cizinců patří potíže s nalezením práce v České republice a administrativní překážky např. s verifikací dokumentů a vydáváním pracovních povolení.

Jaká jsou hodnocení tohoto projektu po pěti letech, co se bude měnit a jaká jsou očekávání do budoucnosti, na to odpovídala v rozhovoru vedoucí tohoto projektu na Ministerstvu práce a sociálních věcí Andrea Veselá.

¹ Údaj k 1.12.2008 poskytl Ministerstvo práce a sociálních věcí.

V jaké fázi se v současnosti projekt nachází?

V současnosti pokračuje projekt už v nepilotní fázi. Ta skončila v červnu 2008. V rámci nové fáze dojde k velkému rozšíření cílových zemí projektu. V této chvíli není seznam zemí k dispozici, čekáme ještě na výsledky jednání mezi MPSV a MV. Oficiální seznam států by měl být zveřejněn do konce listopadu 2008² na webových stránkách projektu (<http://www.imigracecz.org/>). Zájemci z nově schválených cílových zemí budou moci do projektu vstoupit od 1. prosince 2008. A to bez ohledu na to, zda se v nových státech konala informační kampaň.

Tuší se alespoň, jaké země v projektu nebudou?

Seznam cílových zemí projektu bude obsahovat více jak 40 zemí, ale bližší informace v této chvíli nemohu poskytnout.

Nejčastěji zmiňovanou výtkou, která je uvedena i v souhrnné zprávě, je nízká účast cizinců v projektu. Jaké jsou hlavní důvody „nezájmu“ ze strany cizinců?

Domnívám se, že nízká účast je relativní vzhledem k tomu, že do projektu nesmí vstoupit například právnické osoby nebo podnikatelé. Tudíž když se podíváme na počet cizinců, kteří u nás pracují, a vymezíme z nich ty, kteří se mohou do projektu zapojit, to znamená ty, kteří jsou v ČR v klasickém zaměstnaneckém poměru a mají minimálně středoškolské vzdělání zakončené maturitní zkouškou, tak to číslo není tak nízké.³

Přesto už samotné kvóty na jednotlivá období jsou mnohem vyšší než konečný počet účastníků. Vycházelo se tedy z předpokladu, že zájem bude větší?

Očekávání spojovaná s počty účastníků pilotního projektu v době jeho zahájení v roce 2003 se nesplnila, i když se na jeho přípravě podíleli odborníci ze státní správy i akademických kruhů. Očekáváme, že teď po rozšíření už tento problém nebude, naopak se čeká naplnění kvót.⁴ Zda se naplní naše očekávání, to budeme samozřejmě schopni říct až zpětně.

K 1. 4. 2008 získalo povolení k trvalému pobytu 221 osob z projektu.⁵ Jen za roky 2003 a 2004 ale vstoupilo do projektu 289 osob, které by už dnes mohly požádat o trvalý pobyt. Z jakého důvodu je toto číslo tak nízké?

² Do publikace tohoto rozhovoru v prosinci 2008 seznam zemí na webových stránkách projektu zveřejněn nebyl.

³ Poznámka autora: Podle Českého statistického úřadu bylo k 31. 12. 2008 v zaměstnaneckém poměru v ČR 240 242 cizinců. Na živnostenský list pracovalo v ČR ke stejnému datu 68 785 cizinců. Vzdělání cizinců Český statistický úřad neviduje.

⁴ Pro současné období červenec 2008 až červen 2009 je stanovena kvóta znovu na 2000 osob jako v předchozím období.

⁵Zdroj: Zpráva o realizaci pilotního projektu v letech 2003 až 2009. Legální migrace – otevřená šance. Str. 8. Souhrnná zpráva je ke stažení pod rozhovorem.

Důvodem je samotný proces shromáždění všech potřebných informací. Půl roku trvá například posouzení míry integrace. Kontaktují se úřady, školy, kontroluje se, zda nedošlo ke změně účelu pobytu, zda účastník neporušil podmínky pro účast v projektu, a teprve tehdy, když jsou shromážděny všechny potřebné informace, je možné zaslat doporučení k získání trvalého pobytu na Ministerstvo vnitra na základě účasti v projektu.

Musíme vzít také v potaz vstup Bulharska do EU, kdy pro Bulhary ztratila další účast v projektu smysl. A také fakt, že se někteří účastníci rozhodnou z ČR z jakéhokoliv důvodu odejít nebo získají trvalý pobyt jiným způsobem např. sňatkem.

Může se stát, že cizinci je kvůli nesplnění integračních kritérií nakonec trvalý pobyt odmítnut?

Pokud splní všechny podmínky, se kterými je od začátku seznámen, z projektu vyřazen být nemůže. Pokud ale během účasti v projektu dojde k porušení některé z podmínek, třeba ke změně účelu pobytu např. za účelem podnikání, je účastník z projektu vyřazen.

Pokud jde o udělení trvalého pobytu, konečné slovo má dle platné legislativy samozřejmě Ministerstvo vnitra ČR.

Odkud se lidé do projektu nejvíce hlásí? Je to z cizích zemí, nebo přímo z České republiky?

Více zájemců bylo z České republiky. Od roku 2006, kdy byl zaveden systém on-line přihlášek, není možné tento údaj nějakým způsobem evidovat.

Přitom ve většině cizích zemí se konaly informační kampaně, na které bylo vynaloženo z celkového rozpočtu⁶ projektu přes 16 milionů Kč. Jakým způsobem byly vedeny tyto kampaně?

Byly vytvořeny webové stránky k projektu v jazycích všech cílových států, v televizi se promítaly spoty, probíhala inzerce v tisku, byly pořádány tiskové konference, probíhala prezentace na mezinárodních fórech a v zahraničí. Cizinci také dostávali letáky na zastupitelských úřadech České republiky nebo na pobočkách Mezinárodní organizace pro migraci (IOM).

Změní se informační kampaň v budoucnosti?

Vzhledem k rozšíření na mnohem větší počet cílových zemí se kampaň této nové situaci bude muset přizpůsobit. Zaměříme se proto hlavně na internetové stránky. Samozřejmě se může stát, že v některých nových cílových zemích se informace o existenci projektu může dotknout

⁶ Celkový rozpočet projektu k 1. 5. 2008 byl 30 112 672 Kč. Zdroj: Zpráva o realizaci pilotního projektu v letech 2003 až 2009. Legální migrace – otevřená šance.

pouze úzkého spektra lidí nebo se k nim tyto informace nedostanou vůbec, ale domnívám se, že pokud člověk bude mít zájem jít pracovat do České republiky, tak se o tomto projektu dozví.

Budou informace na internetových stránkách přeloženy do všech oficiálních jazyků států, ze kterých bude ČR přijímat žadatele?

Do všech určitě ne. Dosud byly přeloženy do jazyků všech cílových zemí z pilotní fáze projektu. V současné době jsme zaktualizovali informace v češtině, angličtině, ruštině a ukrajinštině. Do budoucna uvažujeme o francouzštině a španělštině.

A bude nadále vést informační kampaň IOM?

Vzhledem k tomu, že došlo ke zpoždění schválení projektu, jsme teď na začátku vypisování otevřeného výběrového řízení. A záleží na tom, kdo bude vybrán. Samozřejmě jsme si vědomi toho, že v České republice neexistuje mnoho organizací, které by mohly takovou kampaň zajistit, ale je možné, že se objeví někdo nový.

Existuje evaluační zpráva pilotní fáze tohoto projektu?

Ano, existuje závěrečná zpráva o realizaci pilotního projektu. Jejimi autory je Ministerstvo práce a sociálních věcí a Mezinárodní organizace pro migraci. Tuto zprávu měla k dispozici vláda a měla by být veřejně dostupná. Existuje i finanční audit tohoto projektu, ten veřejnosti ale přístupný není.

Nepodílel se na evaluaci pilotní fáze projektu také Sociologický ústav?

Sociologický ústav se na evaluaci pilotní fáze projektu nepodílel, ale v roce 2007 na naši žádost vytvořil na základě svého výzkumu závěrečnou zprávu „Výzkum záměru cizinců ze třetích zemí, kteří přijíždějí do ČR pracovat na základě povolení k zaměstnání, usadit se dlouhodoběji či trvale v ČR“. Tato zpráva je neveřejná.

Vidíte po pětileté zkušební fázi určité nedostatky tohoto projektu?

Z našeho pohledu vidíme problém v tom, že projekt byl zaměřen na konkrétní země a ne na jednotlivce, kteří zde mají zájem pobývat, což mohlo přispět k nízké účasti cizinců. Ke snížení počtu zájemců přispěl i vstup Bulharska do Evropské unie. Hodně se ale teď ukáže po rozšíření na mnohem větší počet zemí, jaké argumenty byly pravdivé a jaké méně.

A vidíte nějaké pochybení ze strany českého státu?

Spíše musím říci, že mě naopak mile překvapilo, že vláda schválila pokračování projektu v již nepilotní podobě se všemi navrhovanými změnami, čímž dala najevo, že si těchto cizinců váží

a chce je. Možná za nedostatek by se mohlo považovat zpoždění rozšíření zemí na celý svět. Snaha rozšířit tento projekt je tu už od roku 2006.

V souhrnné zprávě⁷ ale sami uvádíte, že někdy je problematickým aspektem přístup cizinecké policie nebo některých zastupitelských úřadů ČR v zahraničí.

Občas docházelo k problémům například s verifikací dokumentů. Ale musím říct, že se situace hodně zlepšila a doufám, že tomu tak bude i nadále.

Změnila se kritéria pro výběr kvalifikovaných pracovníků v nové fázi?

Ne. Základní kritéria zůstávají, protože se osvědčila, systém je transparentní a nelze v něm příliš kličkovat.

Usnadnit najít práci v ČR má portál www.praceprocizince.cz. Ale i vysoce kvalifikovaní cizinci mají potíže tam vhodnou práci najít. Bude tato situace nějak řešena?

Víme o tomto problému, ale bohužel nemůžeme nikomu určovat, koho má zaměstnávat. Zaměstnavatel má plné právo si svého zaměstnance svobodně vybrat a má pouze povinnost nahlásit volné pracovní místo úřadům práce. To ale neznamená, že je povinen na toto místo kohokoliv přijmout. Ať už je to občan ČR, EU nebo cizinec ze třetí země.

A úřady práce nedodávají informace o volných pracovních místech na tento portál?

V podstatě dodávají. Databáze využívá informace ze všech úřadů práce v ČR. Hledání na této stránce je nastaveno tak, aby se automaticky vybírala místa vhodná pro cizince, tj. ta volná místa, na která má zaměstnavatel povolení získávat cizince a která je ochoten obsadit cizinci.

Existuje seznam profesí, ve kterých v současnosti chybějí odborníci?

Existuje na integrovaném portále MPSV <http://portal.mpsv.cz> v sekci *Zaměstnanost/ Statistiky/ Nabídka a poptávka na trhu práce – volba Analýza neobsazenosti volných pracovních míst podle KZAM/vzdělání*

Často se v souvislosti se snahou evropských států přilákat vysoce kvalifikované cizince mluví o negativním efektu odlivu mozků ze zemí původu. Nabízí Česká republika konkrétní řešení, jak tomuto efektu předcházet?

Určitě ano. Česká republika je jako člen EU vázána dohodou mezi skupinou států Afriky, karibské a tichomořské oblasti na straně jedné a členskými zeměmi Evropského společenství na straně druhé. A konkrétně ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí je to požadavek rozšíření tohoto projektu na celý svět. Naší obranou jsou také roční kvóty v projektu. Ze

⁷ Zpráva o realizaci pilotního projektu v letech 2003 až 2009. Legální migrace – otevřená šance.

začátku jsme měli také speciální kvóty pro Ukrajince právě ve snaze zabránit odlivu mozků. Naše obavy se ale nepotvrdily a tyto kvóty byly nakonec zrušeny. Teď v nové fázi se ukáže, zda nebude nutné přijmout kvótu na určitý region. Na druhou stranu princip nabídky a poptávky funguje všude a každý by měl mít právo na to se rozhodnout, ve které zemi chce pracovat a žít.

Bude s projektem Výběru kvalifikovaných zahraničních pracovníků souviset návrh na zavedení modrých karet v rámci Evropské unie?

Ve své podstatě nebude. Projekt je na rozdíl od plánovaných modrých karet od počátku zaměřen na migraci dlouhodobou. Je pravděpodobné, že až se přiblíží doba, kdy mají modré karty vstoupit v platnost, budeme řešit možnost vstupu do projektu držitelům modrých karet podobně, jako jsme tuto možnost řešili pro držitele zelených karet.⁸

Kdybyste tedy měla shrnout podobu tohoto projektu po pilotní fázi, tak se ve své podstatě nezmění, jen dojde k rozšíření na další země.

Podstata projektu se nijak měnit nebude, zásadní změny neplánujeme. V současnosti je fungování projektu nastaveno natolik kvalitně, že by bylo velice neefektivní měnit know-how vytvořené v rámci pilotní fáze projektu. Z pohledu jeho účastníků plní deklarovaný cíl, jímž je získání povolení k trvalému pobytu ve zkrácené lhůtě.

⁸ Držitelé zelených karet se mohou zapojit do projektu Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků, pokud splní podmínky tohoto projektu.